

PEDAGOGIKA

ILMIY-NAZARIY VA METODIK JURNAL

6/2023

Bosh muharrir:

Kirgizbayev Abdug'affor Karimjonovich

Maxmudov Abduxalim Xamidovich
(bosh muharrir o'rinbosari)

Tahrir hay'ati:

Djurayev Risbay Xaydarovich
Abdullayeva Shaxzoda
Bulatov Saidaxbor
Ibraimov Xolboy Ibragimovich
Kamilova Nodira
Karlibayeva Guljahan
Quronov Maxammadjon
Mamadaliyev Abdumajid
Medetova Raushan
Muslimov Narzulla
Murtozayeva Maxfuza
Safarova Roxat
Tojiboyeva Xilolaxon
Xakimova Muxabbat
Xodjayev Begzod

Muassis – Nizomiy nomidagi Toshkent

davlat pedagogika universiteti. Jurnalda pedagogika, psixologiya, o'qitishning metod va texnologiyalariga oid ilmiy-nazariy, ilmiy-metodik maqolalar o'zbek va rus tillarida chop etiladi.

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasining 2014-yil 26-maydagi 02-004-sonli "Ommaviy axborot vositasi davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi to'g'risida guvohnoma"si olingan va unga O'zbekiston Respublikasi Milliy kitob palatasining 2008-yil 30-iyundagi 511/S shartnomasi asosida Davriy nashrlarning Xalqaro standartlar (ISSN) – 2010-5320 raqami taqdim etilgan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya Komissiyasi rayosatining 2013-yil 30-dekabr-dagi 201/3-sonli qarori bilan ro'yxatga olingan.

MAKTAB TA'LIMIDA GUMANITAR FANLARNI INTEGRATSION O'QITISH METODIKASI

Tashpulatova Dilorom Mukimovna, Chirchiq davlat pedagogika universiteti «Boshlang'ich ta'lim metodikasi» kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya: maqolada maktab ta'limida gumanitar fanlarni integratsion o'qitish metodikasi masalalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: maktab, ta'lim, fanlar, integratsiya, o'qitish, gumanitar, tushuncha, malaka, tajriba.

МЕТОДИКА ИНТЕГРИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ ГУМАНИТАРНЫМ НАУКАМ В ШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Ташпулатова Дилором Мукимовна, преподаватель кафедры «Методика начального образования» Чирчикского государственного педагогического университета

Аннотация: В статье проанализированы вопросы методики интегрированного обучения гуманитарным наукам в школьном образовании.

Ключевые слова: школа, образование, науки, интеграция, обучение, гуманитарные науки, понимание, квалификация, опыт.

METHODOLOGY OF INTEGRATED TEACHING OF HUMANITIES IN SCHOOL EDUCATION

Tashpulatova Dilorom Mukimovna, teacher of the department «Methodology of primary Education» of Chirchik State Pedagogical University

Abstract: The article analyzes the issues of the methodology of integrated teaching of humanities in school education.

Key words: school, education, sciences, integration, training, humanities, understanding, qualification, experience.

Kirish. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida belgilangan sifatli ta'limga erishish vazifalari[1] ijrosi jarayonida maktab ta'limida 2026 yilga qadar o'quv fanlari mazmuni, o'qitish asoslari va ularni o'zlashtirish samaradorligi masalalari bo'yicha yuqori ko'rsatkichlarga erishish muhim hisoblanadi. Shu sababli bugungi kunda maktab ta'limi o'quv fanlari dasturlarini takomillatirish va ularning yangi avlod darsliklarini ishlab chiqish jarayoni kechmoqda. Bu o'rinda e'tiboringizni maktab ta'limida gumanitar fanlarni integratsion o'qitish metodikasi tahliliga tortamiz.

Asosiy qism. Gumanitar fanlarni turkumlashtirish. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi PF-134-son Farmoni bilan tasdiqlangan «2022-2026 yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha Milliy dasturi»da maktab ta'limi o'quv fanlari bo'yicha o'quv rejalari, o'quv dasturlarini takomillashtirish va darsliklarni xorijiy mamlakat-larning taribasi asosida tayyorlash vazifalari qo'yilgan[2]. Shu sababli 2023-

2024 o'quv yilidan boshlab boshlang'ich ta'limda joriyiy mamlakatlarning tajribalari asosida tayyorlanagan darsliklar amalga kiritildi. Bunday darsliklar kelgusi o'quv yilidan boshlab umumiy o'rta ta'limning barcha sinflarida joriy etiladi va tayyorlangan darsliklarda o'quv fanlarini turkumlashtirib o'qitish metodikasiga asolanilgan. Biroq, Milliy dasturda gumanitar fanlar bo'yicha darsliklarni tayyorlashda milliy tajribaga asoslanish qat'iy belgilab qo'yilgan. Buning sababi shundaki, gumanitar fanlar asoslarida har bir xalqning milliy qadriyatlari ustuvor bo'ladi[3]. Shu jihatdan maktab ta'limida gumanitar fanlar bo'yicha yangi avlod darsliklarini tayyorlash va o'qitish shakllarini belgilashda milliy tajribaga tayaniladi.

Maktab ta'limida gumanitar fanlarni integratsion o'qitish uchun ularni ichki turkumlashtirib olish muhim ahamiyatga ega. Mazkur masalada bizning fikrimizcha, maktab ta'limida gumanitar fanlarni integratsion o'qitish uchun quyidagicha turkumlashtirishga e'tibor berish maqsadga muvofiq bo'ladi:

- 1) o'quvchilarning ongi, bilimi va badiiy idrokini shakllantiruvchi gumanitar fanlar;
- 2) o'quvchilarning estetik ko'nikmasi va ijodiy layoqatini tarkib toptiruvchi gumanitar fanlar;
- 3) o'quvchilarning jismoniy ko'nikma va salomatligini muhofaza qiluvchi gumanitar fanlar.

Bunday turkumlashtirish maktab ta'limida gumanitar fanlarni integratsion shaklda o'qitish uchun keng omillarni beradi. Shu jihatdan o'quvchilarning ongi, bilimi va badiiy idrokini shakllantiruvchi gumanitar fanlar tarkibini Ona tili, Adabiyot, Texnologiya kabi fanlar tashkil qiladi. Bu toyifa fanlar mazmun-mohiyat jihatidan o'zaro bog'liqlikka ekanligini ta'kidlab o'tish joiz.

O'quvchilarning estetik ko'nikmasi va ijodiy layoqatini tarkib toptiruvchi gumanitar fanlar toyifasi esa Musiqa madaniyati, Tasviriy san'at kabi o'quv fanlari tashkil qiladi. Mazkur o'quv fanlari mohiyat jihatidan yagonalashgan mazmunga ega.

O'quvchilarning jismoniy ko'nikma va salomatligini muhofaza qiluvchi gumanitar fanlar turkumini Jismoniy madaniya, Chizmachilik va grafika kabi o'quv fanlari tashkil qiladi. Mazkur o'quv fanlarining ham maqsad-muddaosi yagona yondashuvlarga asoslanadi.

E'tibor berilsa, maktab ta'limi gumanitar fanlarini bunday metodika asosida ichki turkumlashtirib olish ularni integratsion o'qitishda muhim imkoniyatlarni beradi.

Dars mashg'ulotlarni tarkum fanlar bog'liqligida o'tkazish. Maktab ta'limida gumanitar fanlarni yuqorida ta'kidlanganidek, ichki turkumlashtirgan holda dars mashg'ulotlarini tashkil qilish maqsadga muvofiq bo'ladi. Buning uchun quyidagilarga e'tibor berish kutilgan samrani beradi:

- 1) Ona tili, Adabiyot, Texnologiya kabi birinchi turkumdagi fanlarning mavzulari, o'quv materiallari va amaliy topshiriqlari uyg'unligi;
- 2) Musiqa madaniyati, Tasviriy san'at kabi ikkinchi turkumdagi fanlarning mashhulotlarini o'zaro bog'liqligi;
- 3) Jismoniy madaniyat, Chizmachilik va grafika kabi uchunchi turkumdagi fanlari mashg'ulotlarining yagonaligi.

Birinchi turkumdagi o'quv fanlari dars mashg'ulotlarini uyg'unlashgan tarzda o'qitish muhim ahamiyatga ega. Chunki Ona tili o'quv fani o'quvchilarning so'z san'ati va til madaniyati, Adabiyot o'quv fani o'quvchilarning ongi va bilimi, Texnologiya o'quv fani esa o'quvchilarning badiiy idroki va layoqatini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Shu sababli

mazkur o'quv fanlarining nafaqat o'quv materiallar, balki ularning dars jadvali ham ketma-ketlik tamoyiliga asoslanishi mazkur fanlar bo'yicha o'qitish mazmunini va jarayonini kuchaytiradi.

Ikkinchi turkumdagi o'quv fanlari o'quvchilarning ijodiy layoqati va ko'nikmasini rivojlantirishga asoslangan. Shu jihatdan Musiqa madaniyati o'quvchilarda fantaziya, tasavvur va idrokni tarkib toptirsa, Tasviriy san'at hamda Chizmachilik va grafika o'quv fanlari esa o'quvchilarning ana shu ko'nikmalarini real tasvirlash va taqdim etish imkoniyatlarini beradi. Shu sababli mazkur o'quv fanlarining dars mashg'ulotlari o'zaro uyg'unlikda tashkil etilishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

Diqqat qilinsa, maktab ta'limida gumanitar fanarning dars mashg'ulotlarini o'zaro bog'liqlikda, uyg'unlikda va ketma-ketlikda tashkil etish mazkur fanlarni o'qitish uslublarini yangilaydi. Integratsion o'qitishning asosiy talablaridan biri ham mana shudir.

To'garaklar mashg'ulotlarining yagonaligi. Maktab ta'limida o'qitilayotgan gumanitar fanlarning to'garaklarini bugungi kunda zamon talablari asosida rivojlantirish ishlari amalga oshirilmoqda. Buning natijasida o'quvchilarning o'quv fanlar asoslarini amaliy o'zlashtirish yo'nalishi tarkib topdi. Shu jihatdan maktab ta'limi mashg'ulotlarini amalga oshirishda integratsion o'qitishning muhim mexanizmlariga tayanish kutilgan samarani beradi. Buning uchun quyidagilarga amal qilish muhim ahamiyatga ega:

1) birinchi turkumdagi gumanitar o'quv fanlari to'garaklari mashg'ulotlariga yozuvchilar, shoirlar va o'z kasbining ustasi bo'lgan tikuvchilar, ixtirochilar va ratsionalizatorlarni jalb qilish (chunki adiblar umumiy o'rta ta'lim maktablariga birlashtirilgan);

2) ikkinchi turkumdagi o'quv fanlari to'garaklari mashg'ulotlarida mashhur san'atkorlar va rassomlarning ishtirok etishini ta'minlash (umumiy o'rta ta'lim maktablariga musiqa san'ati vakillari va mohir rassomlar birlashtirilgan);

3) uchunchi turkumdagi o'quv fanlari to'garaklari mashg'ulotlariga mohir sport ustalari, chempionlar va muhandis-arxitektorlarni jalb etish (umumiy o'rta ta'lim maktablariga mohir sport ustalarining birlashtirilganligini eslatib o'tish joiz).

E'tibor berilsa, maktab ta'limi to'garaklari mashg'ulotlarini o'ziga xos integratsion shaklda o'tkazish imkoniyatlari mavjud. Bu bilan gumanitar o'quv fanlar asoslari o'zlashtirish va o'quvchilarning layoqatini rivojlantirish bo'yicha keng imkoniyatlarga ega bo'linadi. Bundan tashqari, maktab ta'limida birlashtirilgan mashhur va mohir shaxslarning individual (shaxsiy) to'garaklarini tashkil qilish ham muhim amaliy samarani beradi.

Maktab ta'limida gumanitar fanlarni integratsion o'qitishning bunday metodikasi amaliyotga yo'naltirilganligi bilan diqqatni tortadi. Shu sababli mazkur masalada o'ziga xos milliy tajribani shakllantirish dolzarb bo'lib turganligini ta'kidlab o'tish lozim.

Maktab ta'limida gumanitar fanlarni integratsion o'qitish bo'yicha bir necha ilmiy va metodik masalalarni hal etish ham dolzarb bo'lib turibdi. Bunday masalalarning asosiylari quyidagilarlar iborat:

1) maktab ta'limida gumanitar fanlarni integratsion o'qitishning didaktik ta'minotini ishlab chiqish va uni O'qituvchi kitobiga kiritish;

2) maktab ta'limida gumanitar fanlarni integratsion o'qitishning ilmiy va metodik asoslari bo'yicha tavsiyalarni yaratish hamda amaliy faoliyatdagi o'qituvchilarning ushbu masala bo'yicha individual tajribalarini ilmiy sharhlar bilan ommalashtirish;

3) oliy pedagogik ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchilarni maktab ta'limida gumanitar fanlarni integratsion o'qitish metodikasi bilan qurollantirish;

4) maktab ta'limida gumanitar fanlarni integratsion o'qitish jarayonini o'quv yili kesimida monitoring qilib borish.

Bularni amalga oshirish maktab ta'limida gumanitar fanlarni integratsion o'qitishning o'ziga xos tajribasiga ega bo'lish imkonini beradi. Eslatib o'tish joizki, integratsion o'qitish metodikasi asosini amaliy ko'nikmalar tashkil qiladi va bu hol ayniqsa, gumanitar fanlarni o'qitish jarayoni uchun strategik ahamiyatga egadir.

Shunday qilib maktab ta'limida gumanitar fanlarni integratsion o'qitish metodikasi dastlabki bosqichda ekanligi bilan diqqatni tortadi. Bu borada ilmiy va metodik ishlanmalar majmuini yaratish muhim ahamiyatga egadir.

Adabiyotlar:

1. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. //www.ziynet.uz.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 11 maydagi PF-134-son Farmoni bilan tasdiqlangan «2022-2026 yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha Milliy dasturi»./ / www.ziynet.uz.
3. Abdullaeva B.S. Fanlararo aloqadorlikning metodologik-didaktik asoslari. Dok. dis.- Toshkent,2006
4. Tashpulatova D.M. Boshlang'ich ta'limda klaster yondashuv asosida o'quv fanlarini integratsion o'qitish mexanizmlarini takomillashtirish.-Toshkent, 2023

PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA, PEDAGOGIK INNOVATIKA

Камилова Н.Г., Хасанбекова А.

Ценностно-нормативная система подростков – детерминанта девиантного поведения.....3

Камилова Н.Г., Анварова Н.

Психологические детерминанты буллинг-поведения среди младших школьников и подростков.....8

Арипов Ш.О.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'g'il bolalarni oilaviy munosabatlarga tayyorlash metodlari.....13

Xusanov F.O.

Pedagogik faoliyatlarda ta'lim texnologiyalarini qo'llashning o'ziga xosligi.....18

Ким И.Н.

Возможности и проблемы использования цифровых технологий в дошкольном образовании.....23

Nurmatova I.T.

Maktangacha katta yoshdagi bolalarda ijodiy faollikni shakllantirishda musiqiy teatr faoliyatlarining roli.....25

Гафурова Н.М.

Различные модели темперамента: особенности и сходства.....29

Matupayeva Sh.Z.

Inklyziv ta'lim sharoitida boshlang'ich ta'limda fanlarini o'qitishning didaktik imkoniyatlari.....34

Qaraxnova L.M.

Ta'lim jarayonida o'quvchilarda tadqiqotchilik kompetentligini rivojlantirishda xalqaro baholash tadqiqotlari dasturidan foydalanishning samaradorligi.....38

Vaxobov A.A.

Bo'lajak chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik o'qituvchisining harbiy pedagogik madaniyatini shakllanishi va rivojlanishi.....43

Kuchkinov A.Yu.

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalarida ta'lim asosida ekopedagogik kompetentligini rivojlantirish modeli.....49

Оразбаева Г.Ж.

Проблемы самоактуализации подростков в современном обществе.....53

Менгаров Х.Э.

О методических аспектах понятия «предельного перехода».....57

Odilbekov M.M.

Xususiy ta'lim muassasalari talabalarida kasbiy qiziqishlarni rivojlantirishning psixologik xususiyatlari.....62

Соатова Ш.А.

Развитие лидерства через активное участие студентов в общественной жизни университета.....67

Jabbarova O.M.

Boshlang'ich ta'limda innovatsion texnologiyalarni joriy etish asoslari.....71

Ochilov F.I.

Umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarida rivojlantiriladigan tabiiy-ilmiy tafakkur mazmuni.....74

Shoyimova Sh.S.

Kasbiy so'nish shifokor-pedagog shaxsining ijtimoiy-psixologik muammolaridan bir sifatida.....79

Sangindikova N.J.

Iroda sifatini eksperimental o'rganish.....82

Yusupova K.N.

Dars jarayonida kreativ ta'lim muhitini tashkil etishning ahamiyati.....86

Камилова А.Б.

Педагогические аспекты формирования регулятивных действий у учащихся начальных классов.....90

Mirzaev A.M.

Harbiylashtirilgan ta'lim muassasalarida kursantlar belbog'li kurash bo'yicha tayyorgarlikni oshirishning innovatsion usullarini o'rganish imkoniyatlari.....94

Наримбетова З.А.

Общие вопросы методики обучения решению задач в начальных классах.....98

Jabbarov Z.R.

Harbiy ta'limda inovatsion texnologiyalarni joriy etish va ta'lim sifatini takomillashtirish.....102

Umarova Z.A.

Maktab ta'limida pedagogik konfliktlarning turlari va ularni bartaraf etish.....108

Tilavova S.B.

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarning ekologik kompetentligini takomillashtirishda Steam yodashuv.....113

Капалыгина И.И., Шестирева Н.Г.

Педагогические условия формирования асертивных свойств личности в социальной сети.....117

Hasanov T.A.

Ijtimoiy va huquqiy xatar guruhiga kiruvchi yoshlarni ijtimoiy himoya qilish yo'nalishlari.....121

Yakubova S.K.

Yengil dizartriya bolalarda monologik nutqini rivojlantirish.....127

Turakulov B.N.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarning ekopsixologik kompetentligini takomillashtirish muhim pedagogik muammo sifatida.....131

Xusnetdinov U.I.

Qoraqalpog'iston Respublikasi talaba yoshlarida ekologik madaniytni shakllantirish.....136

Karimjonov A.

Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini innovatsion pedagogik tajriba faoliyatini o'rganish.....141

Nurgizarova Z.B.

Pedagogik ta'limda psixologik tasvirini ochib berish mahorati.....145

Jabbarova O.M., Sapparbaeva D.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining jamoa bo'lib ishlash ko'nikmasini shakllantirish metodikasi.....148

Musurmonova M., Kumush Z.N.

Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitishda foydalanadigan o'quv vositalari.....153

Tashpulatova D.M.

Maktab ta'limida gumanitar fanlarni integratsion o'qitish metodikasi.....156

Sultonova A.M.

Malaka oshirish tinglovchilari uchun fanlarda integratsiyalashgan ta'lim.....160

Kalimbetov B.I.

Talabalarni mehnatsevarlikka tarbiyalashning pedagogik texnologiyalarini takomillashtirish.....163

Mamatova A.M.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining axloqiy madaniyati tarkibi.....167